

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ «Кіцманський фаховий коледж
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Навчально-методичний пакет

*для самостійної роботи здобувачів фахової передвищої
освіти*

**з дисципліни «Економічний аналіз»
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»**

Розглянуто і схвалено на засіданні
циклової комісії економічних та
юридичних дисциплін

Протокол № ____ від _____

Голова циклової комісії

_____ Юлія БІЛЯР

Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна вивчає види, метод і методичні прийоми економічного аналізу, методику факторного аналізу. Розглядається аналіз ресурсозабезпечення підприємства та оцінка ефективності використання його ресурсів, аналіз ринку праці, аналіз виробництва продукції, робіт і послуг, аналіз витрат на виробництво продукції, аналіз інвестиційної діяльності підприємства, аналіз фінансових результатів діяльності підприємства, аналіз фінансового стану підприємства.

В результаті вивчення дисципліни «Економічний аналіз» здобувачі освіти

повинні знати:

- предмет, зміст, завдання і види економічного аналізу;
- методи економічного аналізу;
- основні положення інформаційної бази економічного аналізу;
- систему комплексного економічного аналізу та пошуку резервів виробництва;
- методику проведення аналізу використання основних виробничих фондів та виробничих потужностей;
- методику проведення аналізу виробництва і реалізації продукції;
- методику проведення аналізу собівартості продукції (робіт, послуг);
- методику проведення аналізу прибутку та рентабельності виробництва.

повинні вміти:

- визначати мету проведення економічного аналізу, розробляти програму його проведення;
- здійснювати підбір необхідної інформації за даними бухгалтерського та оперативного обліку, фінансової та статистичної звітності;
- аналізувати основні показники виробничо-господарської і фінансової діяльності підприємств;
- складати аналітичні огляди, формулювати висновки, рекомендації і практичні пропозиції на основі проведеного аналізу;
- аналізувати узгодженість фінансових і виробничих показників при розробці політики економічної поведінки підприємства на ринку;
- володіти прийомами прогнозного аналізу, який дозволяє обґрунтувати перспективи виробничо-господарської діяльності підприємства;
- проводити оцінку фінансового ризику при здійсненні господарських операцій визначати потребу в оборотних коштах, джерелах фінансування відтворення основних виробничих засобів, їх ефективного використання;
- володіти методами оцінки фінансового стану, фінансового планування, санації підприємств.

Перелік питань, що виносяться на самостійну роботу

1. Зв'язок економічного аналізу з іншими науковими дисциплінами
2. Соціологічні та інші методи, які застосовуються в економічному аналізі
3. Аналіз кореляційної залежності та способи узагальнення
4. Етапи аналітичної роботи та їх характеристика
5. Аналіз роботи промислових і обслуговуючих виробництв
6. Аналіз забезпеченості та використання машинно-тракторного парку
7. Шляхи і резерви зниження собівартості продукції
8. Аналіз доходів від цінних паперів
9. Аналіз ефективності використання активів (капіталу)
10. Сутність та завдання аналізу виробничої програми
11. Зміст та послідовність аналізу цінової політики

Список рекомендованої літератури

- Л-1.** Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. – Київ : Центр учбової літератури, 2016. – 384 с.
- Л-2.** Волкова Н.А., Волчек Р.М., Гайдаєнко О.М. Економічний аналіз: навчальний посібник / за ред. Волкової Н.А. Одеса: ОНЕУ. 2015. 310 с.
- Л-3.** Гурова К. Д., Ганін К. Д. Економічний аналіз: методологія, організація, методика, практикум: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Харків: Вид-во Іванченка І. С. 2019. 328 с.
- Л-4.** Дерій В. А. Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни "Економічний аналіз" для студентів денної та заочної форм навчання / за ред. Дерій В. А. Тернопіль: ТНЕУ. 2015. 68 с.
- Л-5.** Мец В.О. Економічний аналіз (Збірник практичних завдань і тестів за даними П(С)БО): навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2016. 236 с.
- Л-6.** Микитюк В. М., Паламарчук Т. М., Русак О. П. Основи економічного аналізу: навч.-метод. посібник / за ред. В. М. Микитюка. Житомир: Рута, 2018. 440 с.
- Л-7.** Міщук Г.Ю., Джигар Т.М., Шишкіна О.О. Економічний аналіз: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2017. 156 с.
- Л-8.** Отенко В. І., Іванієнко В. В., Азаренков Г. Ф. Теорія економічного аналізу: 20 навчальний посібник. Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.
- Л-9.** Рибчук А. В. Економічний аналіз: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за ред. Рибчук А. В. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 219 с.
- Л-10.** Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. Київ: Знання – Прес, 2017. 654 с.
- Л-11.** Синькевич Н.І. Економічний аналіз: Курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя. 2018. 97с.
- Л-12.** Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. – Київ : ЦУЛ, 2018. – 312 с.

Зв'язок економічного аналізу з іншими науковими дисциплінами

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що економічний аналіз тісно пов'язаний з багатьма економічними та неекономічними дисциплінами: діалектикою, політичною економією, бухгалтерським обліком, аудитом, статистикою, плануванням, галузевими економіками, маркетингом, організацією виробництва й управління, фінансуванням і кредитуванням підприємств, економіко - математичними методами.

В основу аналізу покладено діалектичний метод дослідження, який створює необхідний простір для абстрактно-логічних суджень.

Економічний аналіз досліджує дію економічних законів, які виражають головний, магістральний напрям розвитку того чи іншого господарства та проявляються в закономірностях і тенденціях його стратегії.

Економічний аналіз можна назвати синтезованою наукою, яка сформувалася внаслідок інтеграції багатьох наук і об'єднала окремі їх елементи. У свою чергу результати аналізу використовуються іншими науками. Безперечно, усі ці зв'язки є багатоплановими, реальними, об'єктивними і мають бути використані для всебічного розвитку діяльності підприємств, їх підрозділів і об'єднань.

Л – 4

Питання для самоперевірки

1. З якими дисциплінами пов'язаний економічний аналіз ?
2. Що досліджує економічний аналіз ?
3. В чому проявляється взаємозв'язок економічного аналізу з бухгалтерським обліком ?

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що під методом економічного аналізу розуміють науково обґрунтовану систему теоретико-пізнавальних категорій, принципів, способів та спеціальних прийомів дослідження, що дають змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення і базуються на діалектичному методі пізнання. Найважливішим елементом методики економічного аналізу є технічні прийоми та способи аналізу, які можна назвати інструментарієм аналізу. Вони використовуються на різних етапах дослідження.

Слід звернути увагу на те, що у практиці економічного аналізу застосовуються **соціологічні методи** дослідження. Серед них слід назвати анкетний, опитування і співбесіди.

Анкетний метод – це письмове опитування працівників, причетних до якихось проблем або виробництва, з метою з'ясування певних питань. Анкетне опитування потребує багато зусиль і часу. Тому частіше звертаються до простішого методу – **усного опитування** (інтерв'ю). Проте і він потребує старанної підготовки та кваліфікованої стратегії спілкування з тими чи іншими виконавцями або свідками подій.

Л – 4

Питання для самоперевірки

1. Що розуміють під методом економічного аналізу? Які його основні риси та характерні особливості?
2. У чому полягає суть системного підходу і як він виявляється в економічному аналізі?
3. У чому полягає суть анкетного методу ?

Аналіз кореляційної залежності та способи узагальнення

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що методи кореляційного аналізу застосовують для вивчення взаємозв'язків між явищами.

Необхідно розрізняти два типи зв'язків: функціональні і кореляційні. Функціональні зв'язки характеризуються повною відповідністю між змінами факторної і результативної ознак. При такому зв'язку зміна однієї ознаки чи показника на визначену величину зумовлює зміну другого показника або ознаки на чітко визначену величину.

Слід звернути увагу на те, що при кореляційній залежності будь-якому значенню однієї змінної величини може відповідати множина значень іншої змінної величини. Наприклад, відомо, що внесення добрив підвищує урожайність сільськогосподарських культур. Проте, якщо на 10 ділянках внести одну й ту ж дозу добрив, то урожайність на ділянках може бути різною.

Головна відмінність кореляційної залежності від функціональної полягає в тому, що функціональний зв'язок має місце в кожному окремому випадку спостереження, а кореляційний проявляється точно лише в середньому або в цілому для всієї певної сукупності спостережень і є неповним, неточним щодо окремих спостережень.

Л – 6

Питання для самоперевірки

1. Назвіть два типи взаємозв'язків між явищами.
2. Яка головна відмінність кореляційної залежності від функціональної?
3. Яке значення має вивчення взаємозв'язків кореляційного типу при аналізі явищ, які складаються під впливом значної кількості факторів?
4. Який зв'язок називають прямим?
5. Який зв'язок називають оберненим?
6. Назвіть особливості кореляційного аналізу.

Етапи аналітичної роботи та їх характеристика

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що значне місце в організації аналітичної роботи належить визначенню змісту і послідовності окремих її етапів.

Визначення методу економічного аналізу дає змогу сформулювати ті головні елементи, які характеризують етапи аналітичної роботи:

- вивчення і попередня оцінка досягнутого підприємством рівня (проти запланованого);
- вимірювання взаємозв'язку показників і факторів та визначення на цій основі причин розбіжностей планових і фактичних показників;
- підсумкова оцінка, підрахунок резервів підвищення ефективності господарювання.

У процесі аналітичної роботи окремі складові названих етапів можуть повторюватися. Така ситуація стає можливою, наприклад, тоді, коли на якомусь із етапів дослідження виникає необхідність розширити факторне поле аналізу, що потребує нової допоміжної роботи.

Отже, головним завданням такої поетапної регламентації економічного аналізу є забезпечення дійового поточного контролю за дотриманням якості аналітичної роботи і термінів її виконання.

Л – 6

Питання для самоперевірки

1. Обґрунтуйте оптимальний вибір форми організації економічного аналізу та його етапів залежно від суб'єктів господарювання.
2. Поясніть суть організації та методичного керівництва аналітичною роботою на підприємстві.
3. На чому ґрунтується вимога безперервності аналітичної роботи ?

Аналіз роботи промислових і обслуговуючих виробництв

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що крім основного виробництва на сільськогосподарських підприємствах організовується робота промислових і обслуговуючих виробництв. Але їх діяльність не повинна суперечити діючому статуту підприємства, тобто вони повинні організовуватись не на шкоду основному виробництву. Джерела аналізу промислових і обслуговуючих виробництв: статистична звітність, дані синтетичного і аналітичного обліку.

Слід звернути увагу на те, що промислові підприємства поділяють на дві групи:

1. Підприємства по виробництву будівельних матеріалів;
2. Підприємства по переробці сільськогосподарської продукції.

Ритмічність виробництва – це насамперед чітка, стійка і збалансована діяльність підприємства, яка дає змогу рівномірно випускати продукцію і виконувати свої зобов'язання перед споживачами. Ритмічна робота – це випуск продукції однаковими частками за будь-які однакові проміжки робочого часу.

Для оцінки роботи вантажного автотранспорту використовується ціла система індивідуальних і узагальнюючих показників. Індивідуальні технічно-експлуатаційні показники: продуктивність роботи машин і собівартість перевезень, – за допомогою яких оцінюють кінцеві результати роботи автотранспорту. Для узагальнюючої характеристики роботи вантажного автотранспорту використовують показники середньорічного, середньоденного і середньогодинного виробітку машин.

Л – 4

Питання для самоперевірки

1. Завдання і джерела аналізу роботи промислових виробництв.
2. Значення промислових виробництв в діяльності сільськогосподарських підприємств.
3. Що розуміють під потужністю промислового виробництва?
4. Основні показники діяльності промислових виробництв, їх характеристика.
5. Що розуміють під асортиментом продукції, способи визначення виконання плану асортименту?
6. Суть ритмічності виробництва.
7. Індивідуальні, технічно-експлуатаційні показники використання автомобілів.
8. Узагальнюючі показники, їх характеристика.

Аналіз забезпеченості та використання машинно-тракторного парку

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що аналіз машино-тракторного парку починають з вивчення його складу та структури у фізичному і еталонному вираженні. Вивчають питому вагу колісних і гусеничних тракторів і чи відповідає вона виробничим потребам. Вивчається виконання плану по обсягу тракторних механізованих робіт.

Слід звернути увагу на показники роботи вантажного автотранспорту, а саме на коефіцієнт використання автотранспорту - відношення машино-днів в роботі до машино-днів перебування в господарстві; коефіцієнт використання робочого часу; коефіцієнт використання вантажопідйомності; коефіцієнт використання пробігу.

Л - 1

Питання для самоперевірки

1. Як визначають коефіцієнт використання пробігу ?
2. Назвіть показники роботи вантажного транспорту.
3. Коефіцієнт використання автотранспорту визначається як ...

Шляхи і резерви зниження собівартості продукції

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що з підвищенням урожайності культур і продуктивності тварин знижується собівартість. Отже, фактори, що зумовлюють таке підвищення, можна розглядати як фактори зниження собівартості сільськогосподарської продукції. Важливим фактором зниження собівартості продукції є підвищення продуктивності праці на основі комплексної механізації та автоматизації виробництва і раціональної побудови підприємств.

Слід звернути увагу на те, що істотного зниження собівартості продукції можна досягти завдяки вдосконаленню системи управління виробництвом і впровадженню наукової організації праці. Ці заходи забезпечують зменшення накладних витрат, а отже, і зниження собівартості продукції. Важливу роль тут відіграють і такі соціально-економічні фактори, як підвищення кваліфікації кадрів, матеріальна заінтересованість працівників у результатах своєї праці, широке використання моральних стимулів.

Л – 7

Питання для самоперевірки

1. Назвіть фактори зниження собівартості сільськогосподарської продукції.
2. Що розуміють під функціонально-вартісним аналізом ?
3. Завдання функціонально-вартісного аналізу.
4. Що передбачає план проведення функціонально-вартісного аналізу ?

Аналіз доходів від цінних паперів

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що прибуток від операцій з цінними паперами створюється за рахунок комісійних винагород за надання комерційним банкам послуг щодо зберігання, розповсюдження, перепродажу цінних паперів, а також за рахунок курсових різниць. Джерелом створення прибутку від прямих фінансових інвестицій є дивіденди. Для характеристики ефективності та доцільності операцій з цінними паперами використовуються показники: дохідності; рентабельності; прибутковості; зіставлення питомої ваги прибутку від операцій з цінними паперами в загальній сумі прибутку з питомою вагою цих операцій у загальній сумі активу.

Слід звернути увагу на показники за якими проводять аналіз структури доходів та витрат за операціями з цінними паперами. Аналіз доходів та витрат від операцій з цінними паперами проводиться за допомогою різних факторних моделей з використанням методів елімінування, причому окремо аналізуються доходи і витрати за інвестиційними цінними паперами та доходи і витрати від операцій з цінними паперами на продаж.

Л - 8

Питання для самоперевірки

1. Що таке цінні папери ?
2. Які ви знаєте цінні папери ?
3. Назвіть показники за якими проводять аналіз структури доходів та витрат за операціями з цінними паперами.

Аналіз ефективності використання активів (капіталу)

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що економічну ефективність використання активів характеризує система ресурсних і затратних показників рентабельності. Загальний зміст цих показників полягає у визначенні суми прибутку, одержаного на одну гривню вкладеного капіталу.

В залежності від мети аналізу найчастіше використовують такі ресурсні показники ефективності використання активів: рентабельність активів; рентабельність власного капіталу; строк окупності власного капіталу.

Слід звернути увагу на затратні показники рентабельності: рентабельність реалізації продукції; рентабельність продажу; рентабельність витрат діяльності.

Зростання затратних показників рентабельності означає покращення ефективності використання поточних витрат і впливає на підвищення ресурсних показників рентабельності.

Основним шляхом підвищення ефективності ресурсних і затратних показників рентабельності є зростання суми прибутку від всіх видів діяльності і насамперед від реалізації продукції, (шляхом збільшення кількості реалізованої продукції, підвищення середньої реалізаційної ціни і зниження собівартості продукції).

Л – 4

Питання для самоперевірки

1. Назвіть ресурсні показники ефективності використання активів.
2. Як визначається рентабельність активів ?
3. Як визначається рентабельність власного капіталу ?
4. Перелічіть затратні показники рентабельності. Як вони визначаються ?
5. Які витрати відносяться до витрат діяльності (звичайної і надзвичайної) ?

Сутність та завдання аналізу виробничої програми

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що виробнича програма — це система адресних завдань з виробництва і доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості і у встановлені терміни згідно з договорами поставок. Основним завданням виробничої програми є максимальне задоволення потреб споживачів у високоякісній продукції, яка випускається підприємствами при найкращому використанні їх ресурсів та отриманні максимального прибутку.

Слід звернути увагу на вимоги щодо розробки виробничої програми та її склад. Визначення виробничої програми діяльності підприємства пов'язане з оцінками внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, яке зумовлює параметри оптимізації "портфеля замовлень".

Л – 3

Питання для самоперевірки

1. Що таке виробнича програма ?
2. Назвіть вимоги щодо розробки виробничої програми.
3. З чого складається виробнича програма ?
4. Охарактеризуйте модель аналітичного обґрунтування виробничої програми підприємства.

Зміст та послідовність аналізу цінової політики

Методичні вказівки

При вивченні цього питання здобувачам освіти слід знати, що цінова політика полягає в тому, що підприємство встановлює ціни на такому рівні та змінює їх (залежно від ситуації на ринку) так, щоб забезпечити досягнення короткострокових і довгострокових цілей. Ціни забезпечують підприємству запланований прибуток, конкурентоспроможність продукції, попит на неї. Через ціни реалізуються кінцеві комерційні цілі, визначається ефективність діяльності всіх ланок виробничо-збутової структури підприємства.

Слід звернути увагу на основні завдання аналізу ціноутворення, етапи послідовності аналізу цінової політики. Процес формування цін залежить від багатьох факторів — витрат виробництва, величини попиту, конкуренції, транспортних витрат, ввізного мита, зміни курсів обміну валют, реклами та інших елементів стимулювання збуту.

Л - 2

Питання для самоперевірки

1. Назвіть основні завдання аналізу ціноутворення.
2. Які є етапи аналізу цінової політики ?
3. Дайте характеристику факторів витрат, попиту, конкуренції.
4. Як підприємство коригує встановлену первісну ціну ?